university of groningen

umcg

University of Groningen

Over prijsgeving, overdracht en afval in het goederenrecht

Jansen, J. E.

Published in:
Groninger Opmerkingen en Mededelingen

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2012

Link to publication in University of Groningen/UMCG research database

Citation for published version (APA):
Jansen, J. E. (2012). Over prijsgeving, overdracht en afval in het goederenrecht . *Groninger Opmerkingen en Mededelingen*, *XXIX*, 69-88. http://rjh.ub.rug.nl/grom

Copyright
Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the “Taverne” license. More information can be found on the University of Groningen website: https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment.

Take-down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): http://www.rug.nl/research/portal. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Download date: 10-11-2026

Over prijsgeving, overdracht en afval in het goederenrecht

1 Inleiding

Op 22 maart 2010 nam Steven de Geynst twee zakken muffins weg uit een afvalcontainer van de GB supermarkt in Rupelmonde (België). Toen medewerkers van de supermarkt hem staande hielden en de politie waarschuwden, raakte De Geynst in paniek. Hij verwondde een medewerker van de supermarkt aan diens duim. Het Openbaar Ministerie vervolgde De Geynst voor diefstal met geweld. De Geynst weigerde een schikking. Het was voor hem een principezaak: zijn daad was een protest tegen voedselverspilling. Hij wilde de muffins die weggegooid waren omdat ze waren 'gedeukt', afstaan aan een voedselbank. In eerste aanleg volgde een veroordeling.[1] De Geynst ging in hoger beroep. De advocaat van De Geynst bepleitte vrijspraak. Er kon geen sprake zijn van diefstal omdat de supermarkt door de muffins weg te gooien, afstand deed van de eigendom. Volgens het Openbaar Ministerie ging het niet om prijsgeven, maar om een overdracht aan het afvalverwerkingsbedrijf. De supermarkt maakte juist om te voorkomen dat het (bedorven) voedsel opgegeten werd (en zij uit onrechtmatige daad aansprakelijk zou kunnen zijn)[2] gebruik van speciale afvalcontainers, die niet (gemakkelijk) toegankelijk waren voor het winkelend publiek en (meestal) afgesloten werden. Dit alles wijst in de richting van een overdracht. Het OM stelde dat daarom sprake was van diefstal. Op 8 februari werd de muffinman in hoger beroep vrijgesproken omdat hij in het verleden toestemming gekregen had om het weggegooide afval mee te nemen. Daardoor kon geen sprake zijn van diefstal zijn, zelfs niet wanneer het weggooien van het afval geconstrueerd wordt als een overdracht aan het afvalverwerkingsbedrijf. [3]

De standpunten van De Geynst en het Openbaar Ministerie roepen de vraag op wat precies het verschil is tussen prijsgeving en overdracht. De Belgische rechters kwamen aan deze vraag niet toe nu aan de muffinman toestemming was verleend de etenswaren mee te nemen. In dit opstel staat deze vraag naar Nederlands recht centraal. Bestaat er eigenlijk

---

1 Vgl. over de veroordeling in eerste aanleg bijvoorbeeld *De Volkskrant* 4 januari 2012 ‘Is eten uit de afvalbak halen diefstal?’. Ik dank mijn schoonvader Egbert Wesselink, die mij wees op dit artikel en de controverse rondom de muffinman.

2 Sommige supermarkten gaan er om ‘dumpsterdiving’ of ‘containeren’ tegen te gaan zelfs toe over weggegooid voedsel ongeschikt te maken voor consumptie door het met gif te vermengen. Of dit met het oog op aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad verstandig is, staat te bezien.

3 Over de vrijspraak bijvoorbeeld, *www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20120103_073*, en *www.dewereldmorgen.be/foto/2012/02/09/steven-muffinman-de-geynst-eindelijk-vrijgesproken*.

wel een verschil tussen prijsgeven en overdracht? Een overdracht kan geconstrueerd worden als prijsgeving waarbij het de bedoeling is dat de verkrijger door inbezitneming eigenaar wordt. Het verschil met een gebruikelijke overdracht bestaat er dan in dat de zaak in de tijd tussen de prijsgeving en de inbezitneming geen eigenaar heeft. Dat betekent dat degene die de zaak tijdens die periode meeneemt geen diefstal pleegt, maar eigenaar wordt door toe-eigening (art. 5:4 BW). Kan degene die een zaak aan een ander wil overdragen de gebruikelijke weg van overdracht omzeilen door de zaak prijs te geven met het oog op inbezitneming door die ander? Precies over deze kwesties is in de Oudheid gedebatteerd naar aanleiding van de gewoonte onder hooggeplaatste Romeinen om tijdens optochten muntstukken en voedselbonnen in het publiek te gooien. Gaf de werper de eigendom van de muntstukken en bonnen prijs, waarop degene die ze opving of opraapte er door *occupatio* eigenaar van werd? Of droeg de werper de eigendom van het geworpene over aan een hem onbekende in het publiek?

2 Iactus missilium

Een vroege vermelding van de Romeinse vrijgevigheid die bekend staat onder de *terminus technicus iactus missilium* is te vinden in de derde redevoering die Marcus Tullius Cicero in de senaat hield tegen Marcus Antonius. Marcus Antonius was getrouwd met Fulvia Flacca Bambula voor wie Cicero weinig goede woorden over heeft. Haar vader werd Bambalio genoemd vanwege zijn gestotter en zijn traagheid van geest. Haar grootvader van moederszijde, Sempronius Tuditanus, Sempronius Hamerhoofd, was weliswaar van adel, maar gek: hij was gewoon om in toneelkleren (een gewaad en laarzen) vanaf de rostra muntstukken het volk in te gooien. Cicero roept uit: 'Ik wens dat hij deze weerzin voor geld aan zijn nageslacht had nagelaten!'[4] Of Sempronius Hamerhoofd werkelijk gek was of niet, is niet zeker. Zeker is wel dat het onder hooggeplaatste Romeinen gewoonte werd geldstukken het volk in te gooien.[5] Suetonius vertelt ons over het uitstrooien van geschenken door de keizers Augustus, Caligula, Nero en Domitianus. De geschenken

[4] Cicero, *Philippicae* 3,16 (…) tuae coniugis, bonae feminae, locupletis quidem certe, Bambalio quidam pater, homo nullo numero. Nihil illo contemptius, qui propter haesitantiam linguae stuporemque cordis cognomen ex contumelia traxerit. ‘At avus nobilis’. Tuditanus nempe ille, qui cum palla et cothurnis nummos populo de rostris spargere solebat. Vellem hanc contemptionem pecuniae suis reliquisset! Habetis nobilitatem generis gloriosam. Vgl. G. Manuwald, *Cicero Philippics 3,9* Berlijn 2007, I, p. 172-173, deel II p. 383 met verwijzingen naar andere schrijvers die over Tuditanus vertellen.

[5] Uit D. 18.1.8.1. blijkt bijvoorbeeld dat het mogelijk was een koop te sluiten met publiek ter zake van datgene wat zij hoopten te vangen. Hierover F. Bartol, ‘Emptio iactus missilium’, in: *Revista de derecho UNED*, 2007, 2, p. 445-453. De geldigheid van zo’n koop werd wel betwijfeld omdat het geenszins zeker was wat de koper kocht en of hij iets kocht. Wat was het voorwerp van de koop als de verkoper geen van de gegooide munten of bonnen ving? Pomponius legt uit dat de koop geldig was, ook als er niets gevangen werd: de koper kocht een kans (*emptio spei*). Zie R. Zimmermann, *The law of Obligations. Roman Foundations of the Civilian Tradition*, Oxford 1996, p. 247-248.

bestonden meestal uit muntstukken, maar er werden ook houten of metalen plaatjes (*tesserae*) het publiek ingeworpen die recht gaven op andersoortige goederen zoals voedsel (*tesserae frumentariae*). Nero strooide zelfs met bonnen die recht gaven op wilde dieren, parels, flatgebouwen en boerderijen.[6] De keizers Valentianus en Marcianus verboden het in hun ogen verspillende gebruik in een vijfde-eeuwse constitutie.

> Laat daarom de vulgariteit van dat strooien met geld ophouden, laten de hoogmogende consuls zich bij hun optochten voortaan onthouden van deze dwaalweg van verspilling en laat, overeenkomstig de beste raadgeving, het geld dat anders op ongepaste wijze uitgegooid had moeten worden, aan een noodzakelijk bouwwerk ten goede komen.[7]

Justinianus hief het verbod in een constitutie weer op. Hij beperkte de bevoegdheden van de consuls tot het strooien van zilveren 'duizendjes', 'schaapjes', 'kopjes' en 'vierkanten'. Het strooien van gouden munten was voorbehouden aan de keizerlijke waardigheid. Naar eigen zeggen deed Justinianus dit uit mensenlievendheid en om bestwil van het volk nu er dikwijls vechtpartijen ontstonden om het uitgestrooide waarbij knuppels, stokken en stenen werden gebruikt. Sommige toeschouwers brachten blijkens de Novelle helemaal niets huiswaarts en sloegen zich drinkend en slempend door de dag heen.[8]

3 Overdracht of prijsgeving en inbezitneming?

Dat de Romeinse juristen een onderscheid tussen prijsgeving gevolgd door *occupatio* en *traditio* zinvol achtten, blijkt bijvoorbeeld uit de aan schuldeisersbenadeling gewijde achtste titel van het 42e boek van de Digesten. De praetor trad op tegen bedrieglijke benadeling van schuldeisers. Hij gaf schuldeisers een middel tot ongedaanmaking van door de schuldenaar verrichte vervreemdingen om hen te benadelen. Dit middel stond de schuldeisers tot een jaar na de transactie ter beschikking en was gericht op herstel in de oude toestand. Was ook sprake van een vervreemding wanneer de insolvente debiteur zijn paard prijsgegeven had en met een handlanger afgesproken had dat deze het paard zou

---

6 Suetonius, *De vita Caesarum*, Augustus 98, Caligula 18, Nero 11, Domitianus 4. In de vertaling door D. den Hengst, *Keizers van Rome*, Amsterdam 1996, p. 116, 171, 233 en 320.

7 CJ. 12,3,2 Cessante ergo ista spargendi vilitate amplissimi consules procedentes deinceps abstineant hoc errore perdendi, optimoque consilio operi necessario proficiat, quod erat incompetenter proiciendum. De vertaling van deze en de volgende Romeinsrechtelijke teksten is ontleend aan de onlangs gereedgekomen vertaling van het *Corpus Iuris Civilis* door J.E. Spruit e.a.

8 Novelle 105,2 1 en 2. Voor een modern voorbeeld van zo'n vechtpartij zie F. Brandsma, 'Baseball en het Romeinse recht' in: *Tijdschrift voor Antilliaans Recht Justicia* 2004, p. 1-14. Hij beschrijft er de lotgevallen van de honkbal waarmee Barry Bonds zijn recordbrekende 73e homerun van het seizoen sloeg. De waarde van de bal werd van te voren geschat op 1 miljoen dollar. In het publiek ontstond een vechtpartij om de bal tussen Popov en Hayashi, een strijd die zij in de rechtszaal voortzetten. De rechter oordeelde dat sprake was van schatvinding. Beiden waren voor de helft eigenaar van de bal geworden.

occuperen? Gaius merkt op dat het rechtsmiddel ook ingesteld kan worden:

> (…) als iemand een zaak die hem toebehoort als prijsgegeven achterlaat met het doel dat een ander deze zich toeëigent. [9]

Gaius lijkt het rechtsmiddel in dit geval toe te laten omdat in werkelijkheid geen sprake is van prijsgeving, maar van een vervreemding. Er is sprake van een vervreemding omdat de debiteur die het paard in het bos achterlaat bij dit handelen het doel voor ogen staat dat het paard door een ander wordt verkregen. Gaius gaat er vanuit dat in een dergelijk geval sprake is van een vervreemding; er is sprake van een *traditio*.[10] Zo bezien lijkt duidelijk dat de *iactus missilium* een overdracht is: het is de werper er immers om te doen dat iemand in het publiek de eigendom verkrijgt van de munten en bonnen. Bezwaarlijk aan het aannemen van een overdracht is dat het onduidelijk aan wie de werper de eigendom overdraagt. Is het mogelijk een overeenkomst te sluiten met een onbekende? Jhering stelt dat dit naar het oudere Romeins recht onvoorstelbaar was. De *iactus missilium* werd daarom geconstrueerd als prijsgeving gevolgd door inbezitneming:

> 'Das alte Dogma lautet: kein Rechtsgeschäft lässt sich in personam incertam vornehmen. Wollte man dasselbe aufrecht erhalten, so blieb nichts übrig als den iactus missilium in Dereliction und Occupation zu zerlegen.'[11]

Jhering spreekt van een 'gekünstelte Konstruktion' omdat de wil van de werper in de mal van de *derelictio* wordt geperst. Hij wijst erop dat het de werper er niet slechts om te doen is de eigendom kwijt te raken, maar dat zijn wil eveneens gericht is op eigendomsoverdracht. Het ligt daarom voor de hand aan te nemen dat sprake is van een overdracht. Daarvoor is echter vereist dat een *traditio* niet slechts met een bekende overeengekomen kan worden, maar ook met een onbekende.[12] Dat dit inzicht is doorgebroken, blijkt er volgens Jhering uit dat het latere Romeinse recht de *iactus*

---

9 D. 42,8,5 (…) si rem suam pro derelicto habuerit, ut quis eam suam faciat. Over deze tekst bijvoorbeeld D. Daube, 'Derelictio, occupatio and traditio: Romans and rabbis', in: *The Law Quarterly Review* 77 1961, p. 382-389, p. 387.

10 J.J. Meyer-Collings, *Derelictio*, Kallmünz 1932, p. 27.

11 R. von Jhering, *Geist des römischen Rechts*, II-II, 8e druk, herdruk Darmstadt 1954, p. 379, noot 521 zie ook p. 376 noot 518.

12 Sommige schrijvers stellen dat tegen deze achtergrond het meningsverschil tussen de Proculianen en de Sabinianen over het rechtsgevolg van prijsgeving begrijpelijk is. De Proculianen namen aan dat de wegwerper de eigendom behoudt omdat zij de *iactus missilium* als een overdracht aan een onbekende beschouwden, de Sabinianen namen direct eigendomsverlies aan omdat zij de *iactus missilium* als *derelictio* beschouwden. Vgl. D. 41,7,2,1. Vgl. in deze zin J.H.A. Lokin, *Prota vermogensrechtelijke leerstukken aan de hand van Romeinsrechtelijke teksten*, 8e druk, Groningen 2008, G 56 en J.C. van Oven, *Leerboek Romeinsch Privaatrecht*, Leiden 1945, p. 92. Of sprake was van een scholenstrijd is niet onomstreden, zie F. Brandsma, 'Baseball en het Romeinse recht' in: *Tijdschrift voor Antilliaans Recht Justicia* 2004, p. 1-14, p. 4 noot 6 en 7.

missilium beschouwt als een *traditio*. In deze zin bijvoorbeeld keizer Justinianus in zijn *Instituten*:

> Nog daarenboven komt het voor dat, wanneer de wil van een eigenaar gericht is op een onbekende persoon, daardoor de eigendom van een zaak aan deze overgedragen wordt; zo weet bijv. een praetor of een consul die muntstukken onder het volk werpt niet wat door ieder van hen zal worden opgeraapt, maar toch maakt hij, aangezien hij wil dat wat een ieder opraapt aan hem toebehoort, de betrokkene terstond tot eigenaar.[13]

De meeste schrijvers stemmen in met Justinianus' beslissing de *iactus missilium* te construeren als een *traditio in incertam personam*.[14] Windscheid stelt dat sprake is van een overdracht nu de wil van de werper niet per se gericht dient te zijn op een van te voren bepaalbare persoon. Hij noemt naast de *iactus missilium* een modern voorbeeld: wanneer iemand een zaak uit een verkoopautomaat haalt, is eveneens sprake van een overdracht.[15]

Een minderheid is het oneens met de Justiniaanse zienswijze. Zij stelt dat sprake is van prijsgeving van de munten.[16] Pernice stelt dat de *iactus missilium* de grenzen van de *traditio in incertam personam* overschrijdt. Van *traditio in incertam personam* kan slechts sprake zijn wanneer de vervreemder een beperkte groep accipiënten ('immerhin beschränkten Kreise') op het oog heeft. De *iactus missilium* is niet als een overdracht te construeren, omdat het de werper niet uitmaakt wie op aarde de eigendom van de geworpen zaken verkrijgt ('er steht dem gesamten Menschheit gegenüber').[17] Daube maakt

---

13 I. 2,1,46 Hoc amplius interdum et in incertam personam collocata voluntas domini transfert rei proprietatem: ut ecce praetores vel consules qui missilia iactant in vulgus ignorant quid eorum quisque excepturus sit, et tamen, quia volunt quod quisque exceperit eius esse, statim eum dominum efficiunt. Vgl. in dezelfde zin Gaius D. 41,1,9,7.

14 Vgl. bijvoorbeeld K.G. von Wächter, *Pandekten* Bd 2,1 1. *Sachenrecht*, Leipzig 1880, p. 110. A. Exner, *Die Lehre vom Rechtserwerb durch Tradition nach österreichischem und gemeinem Recht*, Wenen 1867, p. 15. G.F. Puchta, *Vorlesungen über das heutige römische Recht*, 4e druk Bd 1, Leipzig 1854, p. 329. K. von Czyhlarz, *Glück's Ausführliche Erläuterung der Pandecten* Band 41/42,1 Erlangen 1887, p. 112: 'Traditionsofferte'. J.J. Meyer-Collings, *Derelictio*, Kallmünz 1932, p. 27. J. Baron, *Pandekten*, 9e druk Leipzig 1896, par. 131, p. 254. H. Siber, *Römisches Recht in Grundzügen für die Vorlesung*, 1968, p. 94. P. Voci, *Modi di acquisto della proprietà*, Milaan 1952, p. 236: 'riconoscevano gli estremi della traditio (traditio in incertam personam).'

15 B. Windscheid, *Lehrbuch des Pandektenrechts*, 9e druk Berlijn 1906, par 172 (p. 888) i.h.b. noot 11.

16 J.E. Kuntze, *Die Lehre von den Inhaberpapieren oder Obligationen au porteur*, Leipzig 1857, p. 348. C.G.A. von Scheurl, *Beiträge zur Bearbeitung des römischen Rechts* Bd [1,]2 Erlangen 1852, p. 207: 'Modificirte dereliction'. J.F.L. Goeschen, *Vorlesungen über das gemeine Civilrecht* Bd 2,1: *Sachenrecht*, Göttingen 1839, p. 170. S. Romano, *Studi sulla derelizione nel diritto romano*, Milaan 1933, p. 136. Roby neemt een tussenstandpunt in, in sommige gevallen is de wil van de werper slechts gericht op eigendomsverlies en is sprake van *derelictio*, in andere gevallen is de wil van de werper gericht op eigendomsverlies én eigendomsverkrijging: dan is sprake van *traditio*, zie H.J. Roby, *Roman private law in the times of Cicero and the Antonines*, Cambridge 1902, I, p. 417.

17 A. Pernice, 'Parerga' in: *Zeitschrift der Savigny Stiftung (romanistische Abteilung) ZSS*, 5 1884 p. 1-135,

eenzelfde onderscheid tussen *traditio* en *derelictio*. Bij *derelictio* maakt het de prijsgever niet uit wie de eigendom van de zaak verkrijgt, bij *traditio* kan de groep van accipiënten worden beperkt. Daube beschouwt dat als een voordeel:

> ' (…) it is in *iactus missilium* that the practical implications of *traditio* may be found desirable. We have to think of cases like this (for a time when people were less squeamish about political bribery than nowadays): a conservative speaker throwing coins among his audience, a heap of them remaining undetected, and followers of his labour rival picking them up at a subsequent meeting. If we assume traditio, it is arguable that they are excluded.'[18]

Daube hanteert hetzelfde criterium als Pernice. Er kan slechts sprake zijn van een *traditio in incertam personam* wanneer het de vervreemder uitmaakt wie de eigendom van zijn zaak verkrijgt. Wanneer het de vervreemder om het even is wie eigenaar wordt, is geen sprake meer van *traditio*, maar van *derelictio*. Anders gezegd is sprake van prijsgeving wanneer de verkrijger volstrekt onbepaald is. Justinianus paste het door Daube en Pernice gehanteerde criterium niet toe. Hij beschouwde de *iactus missilium* als een *traditio* alhoewel het de werper van de munten om het even was of de munten en voedselbonnen direct in eigendom kwamen van iemand uit het publiek of pas lange tijd later wanneer een in het riool gevallen muntstuk gevonden werd door een willekeurig iemand, of, wanneer ze niet gevonden werden, nooit. Meyer-Collings wijst er op dat bij de *iactus missilium* sprake is van *traditio* omdat de wil van de werper niet slechts gericht is op eigendomsverlies, maar veel meer op eigendomsverkrijging door wie ook maar:

> 'Die Dereliktion unterscheidet sich von der Donatio in gleicher Weise wie vom iactus missilium: durch das Überwiegen des Entäusserungswillen über den Veräusserungswillen.'[19]

Het onderscheid tussen *derelictio* en *traditio in incertam personam* dient met onder andere Meyer-Collings, Jhering en Windscheid gezocht te worden in de wil van degene die zich van zijn zaken ontdoet. Wanneer het hem er daarbij primair om gaat door prijsgeving van het bezit de eigendom van de zaak kwijt te raken, is sprake van *derelictio*. Wanneer het hem er primair om gaat dat een ander de eigendom verkrijgt, is sprake van *traditio*. Veel gevallen van *derelictio* zullen zich niet hebben voorgedaan. Wanneer was de wil van de eigenaar er primair op gericht de eigendom van een zaak kwijt te raken? De Digesten geven verschillende voorbeelden[20]: De eigenaar van een stelende slaaf kon zich aan zijn

---

p. 109.

18 D. Daube, 'Derelictio, occupatio and traditio: Romans and rabbis', in: *The Law Quarterly Review* 77 1961, p. 382-389, p. 384.

19 J.J. Meyer-Collings, *Derelictio*, Kallmünz 1932, p. 27.

20 Vgl. K. von Czyhlarz, *Glück's Ausführliche Erläuterung der Pandecten* Band 41/42,1, Erlangen 1887, p. 120 e.v.

noxale aansprakelijkheid onttrekken door de slaaf prijs te geven[21], de eigenaar van een zieke en of oude slaaf kon zich aan de kosten van verzorging en verpleging onttrekken door de slaaf prijs te geven.[22] De eigenaar van een huis dat dreigde in te storten, kon aan de verplichting zich borg te stellen voor toekomstige schade ontkomen door het huis prijs te geven.[23] Hetzelfde gold wanneer de kosten van het herstel van uitoefening van een op een erf rustende erfdienstbaarheid de waarde van dat erf overtroffen. De eigenaar van het dienende erf kon aan een tegen hem gerichte *actio confessoria* ontkomen door het huis prijs te geven.[24]

4 Intermezzo: derelictio en occupatio van res mancipi?

De hierboven besproken gevallen roepen de vraag op of zogenoemde *res mancipi* prijsgegeven en geoccupeerd konden worden. Grond in Italië en slaven werden gerekend tot de *res mancipi*. Zij konden slechts door middel van *mancipatio* in eigendom over worden gedragen. Vervreemder en verkrijger dienden bijeen te komen in aanwezigheid van de over te dragen zaak, vijf mondige getuigen en een weegschaaldrager. De verkrijger diende vervolgens plechtig te stellen dat hij eigenaar was van de *res mancipi*. Kon degene die de *mancipatio* te tijdrovend en of omslachtig vond zich aan de vormvereisten onttrekken door de zaak prijs te geven waarop de verkrijger door haar in bezit te nemen eigenaar werd? Het antwoord op deze vraag is niet gemakkelijk te geven nu Justinianus het onderscheid tussen *res mancipi* en *res nec mancipi* heeft opgeheven. De wetgevingscommissie die de Digesten samenstelde, zal de teksten over *derelictio* aangepast hebben waarin een onderscheid werd gemaakt tussen *res mancipi* en *res nec mancipi*. De meningen lopen dan ook uiteen. De veelheid van meningen vindt haar verklaring in wat wel de chaotische staat van de bronnen is genoemd.[25] De meningen verschillen niet alleen in de ruimte die zij geven aan de mogelijkheid de eigendom te verkrijgen door inbezitneming, maar ook ten aanzien van de gevolgen van prijsgeving. Ik geef hier een kort overzicht van de verschillende opvattingen.[26]

---

21 D. 9,4,38,1. Vgl. voor een slaaf die betrokken was geraakt in een proces dat de burgerlijke staat raakte D. 48,1,19.

22 D. 40,8,2. Zie ook Suetonius, *De vita caesarum*, Claudius, 25,2.

23 D. 39,2,6.

24 D. 8,5,6,2.

25 Door de Italiaanse romanist C. Longo, geciteerd naar F. Benedek 'Iactus missilium' in: *Sodalitas, scritti in onore di Antonio Guarino*, Napels 1984, p. 2109-2129, p. 2115 noot 19.

26 Voor een overzicht zie bijvoorbeeld H. Ankum, 'Pomp. D. 41,7,5 pr.: Die occupatio einer res mancipi derelicta und der Ausdruck in bonis alicuius esse in den klassischen römischen Rechtsquellen' in: *ZSS* 1986, p. 248-274. Voor een op de omvangrijke Italiaanse literatuur op dit terrein gericht overzicht recent L. Solidoro Maruotti, *Studi sull'abbandano degli immobili nel diritto romano*, Napels 1989, en met veel verwijzingen de recensie van dit boek door L. Vacca, in: *LABEO* 1993, p. 408-424.

De pandektist Czyhlarz stelt zich op het standpunt dat de eigendom van *res mancipi* en *res nec mancipi* verloren ging door *derelictio* en dat de eigendom verkregen werd door *occupatio*.[27] De Italiaanse romanisten Romano en Voci bepleiten eveneens dat prijsgeving van om het even wat voor zaak leidde tot eigendomsverlies zodat de zaak door *occupatio* in eigendom verkregen kon worden.[28] De heersende leer is een andere, hij gaat terug op de vroege pandektist Leist. Deze maakt er weinig woorden aan vuil: degene die een *res mancipi derelicta* occupeert, wordt geen eigenaar, maar verjaringsbezitter.[29] Bonfante heeft de leer Leist in verschillende publicaties verder ontwikkeld,[30] de meeste schrijvers volgen Leist en Bonfante.[31] Kaser stelt dat de occupant geen eigenaar werd omdat de voor eigendomsoverdracht van een *res mancipi* vereiste 'Publizität fehlte'.[32] Het voor verkrijgende verjaring vereiste één- of tweejarige bezit verving de publiciteit die de *mancipatio* gewoonlijk waarborgde. Gedurende de verjaringstermijn kon de verjaringsbezitter beschikken over de *actio Publiciana*. Een tegen hem gerichte revindicatie kon hij afweren door middel van de *exceptio rei derelictae et occupatae*.[33]

Hoe kunnen de hierboven weergegeven teksten over prijsgeving van *res mancipi* gerijmd worden met de leer-Bonfante? Uit de hierboven opgesomde teksten over het prijsgeven van *res mancipi* lijkt te volgen dat de prijsgever de eigendom verliest. Waarom zou degene die een *res mancipi derelicta* occupeert dan verjaringsbezitter worden? Leist wijst erop dat het niet ongebruikelijk is verkrijgende verjaring aan te nemen van een verder aan niemand toebehorende zaak, hetzelfde gold voor de *usucapio pro herede*.[34] Beseler zoekt

---

27 K. von Czyhlarz, *Glück's Ausführliche Erläuterung der Pandecten nach Hellfeld* Band 41/42,1 Erlangen 1887, p. 156. In gelijke zin: H. Fitting, 'Über das Wesen des Titels bei der Ersitzung', in: *Archiv für die civilistische Praxis* 1869, p. 1-43, p. 26 noot 129.

28 P. Voci, *Modi di acquisto della proprietà*, Milaan 1952, p. 234. S. Romano, *Studi sulla derelizione nel diritto romano*, Padova 1933, p. 68 e.v., p. 104 e.v. De bronnen maken volgens Romano geen onderscheid tussen *res mancipi* en *res nec mancipi*, p. 105. Voci en Romano noemen bijvoorbeeld D. 41,7,1 waar in het algemeen gesteld wordt dat de occupant van een prijsgegeven zaak de eigendom direct verkrijgt. In gelijke zin A. Cuénod, *Usucapio pro derelicto*, Vevey 1943, p. 95 e.v.

29 B.W. Leist, *Die bonorum possessio* I, Göttingen 1844, p. 269. In gelijke zin: Mayer, 'Uber das duplex dominium des römischen Rechts', in: *Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft*, 8 1832, p. 1-80, p. 49.

30 Onder andere in P. Bonfante, *Corso di Diritto Romano, II-2 La Proprietà*, II, Milaan 1968, p. 262-265.

31 H. Ankum, 'Pomp. D. 41,7,5 pr.: Die occupatio einer res mancipi derelicta und der Ausdruck in bonis alicuius esse in den klassischen römischen Rechtsquellen' in: *ZSS* 1986, p. 248-274, onder nr 6, p. 267-271. E. Cuq *Manuel des Institutions juridiques des romains*, Parijs 1928, p. 291. C. Ferrini, *Manuale di Pandette*, Milaan 1904, p.354-355, noot 3. H. Siber, *Römisches Recht in Grundzügen für die Vorlesung*, Darmstadt 1968, p. 94 noot 1. W. Buckland, *A Manual of Roman private law*, Cambridge 1953, p. 138. H.J. Wieling, *Sachenrecht* , 2e druk, Berlijn-Heidelberg-New York, p. 478. J.E. Spruit, *Cunabula iuris*, Deventer 2003, nr 292 p. 198.

32 M. Kaser, 'Das legatum sinendi modo in der Geschichte des römischen Vermächtnisrechts', in: *ZSS* 67 1950, p. 320-359, p. 329.

33 M. Kaser, vorige voetnoot, p. 329.

34 B.W. Leist, *Die bonorum possessio* I, Göttingen 1844, p. 269. Voor de vergelijking met de *usucapio pro*

de verklaring in de werking der *derelictio*: wanneer de eigenaar van een *res mancipi* zijn zaak prijsgaf, verloor hij slechts de praetorische eigendom, hij bleef eigenaar naar civiel recht. De occupant verkreeg omgekeerd slechts de praetorische eigendom die door verjaring uitgroeide tot civiele eigendom.[35] Siber merkt op dat het rechtsgevolg van *derelictio* van *res mancipi* slechts 'amtsrechtlich' is: uit de teksten over *derelictio* van een stelende slaaf blijkt dat de noxale aansprakelijkheid van een slaaf en de mogelijkheid voor een slaaf voor zijn meester te verwerven al vervielen als de eigenaar derelinqueerde zonder dat hij hierdoor de eigendom verloor.[36]

Meyer-Collings beschouwt de teksten waaruit volgt dat *derelictio* van *res mancipi* leidde tot eigendomsverlies als Justiniaans recht. Uit verschillende teksten blijkt volgens hem dat degene die een *res mancipi* prijsgaf naar klassiek Romeins recht eigenaar bleef. De commissie die de Digesten samenstelde zou deze oude opvatting niet overal verwijderd hebben.[37] Van de oude opvattingen getuigt bijvoorbeeld D. 3,5,9(10) waar Ulpianus de vraag stelt of degene die een prijsgegeven huis gestut heeft of een prijsgegeven slaaf verpleegd heeft een actie uit zaakwaarneming heeft tegen de prijsgever. Labeo beantwoordt de vraag ontkennend omdat de zaakwaarnemer zo de *eigenaar* een last bezorgt. Kennelijk, zo redeneert men, bleef degene die een *res mancipi* prijsgaf eigenaar.[38]

Krüger[39] beperkt de reikwijdte en de werking van de *derelictio* nog verder. Hij volgt het spoor van de pandektist Böcking die in zijn *Pandekten* verdedigt dat *occupatio* in het klassieke recht in geen geval een wijze van eigendomsverkrijging is. *Occupatio* is geen *iure civile* erkende wijze van eigendomsverkrijging zodat de occupant steeds verjaart.[40]

---

herede p. 269 noot 1. In gelijke zin: Mayer, 'Uber das duplex dominium des römischen Rechts', in: *Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft*, 8 1832, p. 1-80, p. 49. Ook Mayer gaat er van uit dat *derelictio* van een *res mancipi* tot eigendomsverlies leidde, maar dat eigendomsverkrijging door *occupatio* niet mogelijk was. Volgens Mayer ontstond bonitarische eigendom door *occupatio* van een 'herrenloser res mancipi.' Zie ook H. Ankum, 'Pomp. D. 41,7,5 pr.: Die occupatio einer res mancipi derelicta und der Ausdruck in bonis alicuius esse in den klassischen römischen Rechtsquellen' in: *ZSS* 1986, p. 248-274, p. 269, noot 83.

35 G. Beseler, 'Miscellanea', in: *ZSS* 45 1925 p. 188-265, p. 218: 'In Wirklichkeit tötet der derelictor rei mancipi sein quiritisches Eigentum nicht. Sein bonitarisches Eigentum tötet er.'

36 H. Siber, *Römisches Recht in Grundzügen für die Vorlesung*, Darmstadt 1968, p. 94 noot 1.

37 F. von Zimmern spreekt van 'Unachtsamkeit der Compilatoren', zie zijn 'Über das Wesen des sogenannten bonitarischen Eigentums' in: *Rheinisches Museum für Jurisprudenz*, 3 1829, p. 311-364, p. 357.

38 J.J. Meyer-Collings, *Derelictio*, Kallmünz 1932, p. 85. Voor wat betreft prijsgegeven slaven kan erop gewezen worden dat uit CJ 7,6,13 en 3a blijkt dat de zieke en of gewonde prijsgegeven slaaf geen vrij persoon werd, maar Latijns burger en dus in eigendom bleef toebehoren aan de prijsgever. Uitgebreid over verschillende constituties over prijsgeving en vrijlating van slaven J.J. Meyer-Collings, *Derelictio*, Kallmünz 1932, p. 100-106.

39 H. Krüger, 'Derelictio und Usucapio' in: *Mnemosyna Pappoulia*, Athene 1934, p. 155-182.

40 E. Böcking, *Pandekten des römischen Privatrechts aus dem Standpunkte unseres heutigen Rechtssystems*, II, 1, Bonn 1855, p. 94 noot 42, zie uitgebreid p. 17 e.v. In gelijke zin G.F. Puchta,

Steun voor deze opvatting bestaat erin dat in veel teksten over de op prijsgeving gebaseerde verkrijgende verjaring, de *usucapio pro derelicto,* met geen woord wordt gerept over de vraag of het de eigenaar was die de prijsgeving verrichtte of niet. Dat doet vermoeden dat het er niet toe deed wie de zaak prijsgaf, de eigenaar of een derde: er moest telkens worden verjaard.[41] Benedek huldigt ten slotte weer een andere opvatting. Hij stelt zich op het standpunt dat een occupant niet alleen naar klassiek Romeins recht slechts eigenaar kon worden door verjaring, maar dat deze regel bleef gelden naar Justiniaans recht.[42]

De bronnen bieden op dit punt geen zekerheid. Welke opvatting komt het meest aannemelijk voor? Er zal ongetwijfeld een tijd hebben bestaan waarin de *derelictio* althans van een *res mancipi* onmogelijk was. Onmogelijk om twee redenen. Ten eerste omdat het simpelweg onvoorstelbaar was dat een Romein één van zijn meest kostbare zaken wilde prijsgeven[43], ten tweede omdat door de mogelijkheid van prijsgeving gevolgd door toe-eigening de vormvereisten van de *mancipatio* wel erg gemakkelijk omzeild zouden kunnen worden. Partijen zouden dan bij de eigendomsoverdracht van een *res mancipi* niet de vormen van de *traditio* hebben gevolgd, maar het bij *derelictio-occupatio* hebben

---

Cursus der Institutionen, II, Leipzig 1857, p. 622-623. Max Kaser heeft zich in eerste instantie aangesloten bij deze opvatting, zie M. Kaser, 'Natürliche Eigentumserwerbarten im altrömischen Recht' in: *ZSS* 65 1947, p. 219-260, p. 221-225. Kaser ziet de juistheid van de ideeën van Krüger bevestigd door de zaak bewijsrechtelijk te bekijken. Hoe kon iemand bewijzen door *occupatio* eigenaar te zijn geworden van een zaak? Daartoe zal hij hebben moeten bewijzen dat de zaak door de eigenaar gederelinqueerd was. In dat bewijs zal hij niet zijn geslaagd, hij nam daarom zijn toevlucht tot de *usus auctoritas* regel, de voorganger van de verkrijgende verjaring. Het deed hierbij niet ter zake of het ging om een *res mancipi* of *res nec mancipi*.

41 H. Krüger, 'Derelictio und Usucapio' in: *Mnemosyna Pappoulia*, Athene 1934, p. 155-182, p. 167 geeft als voorbeeld D. 41,7,7. Vgl. ook P. Bonfante, *Corso di Diritto Romano, II-2 La Proprietà*, II, Milaan 1968, p. 263-264 'non una volta si dice o si fa intendere, come in tutti gli altri titoli, che la derelizione è stata fatta *non a domino*, che e stata derelitta una *res* non propria del derelinquente, ma *aliena*.'

42 F. Benedek 'Iactus missilium' in: *Sodalitas, scritti in onore di Antonio Guarino*, Napels 1984, p. 2109-2129. Hij baseert zich op D. 41,7,5,1pr. Pomponius leert in deze tekst dat de eigendom van een prijsgegeven zaak soms direct verkregen wordt. Dat deed zich bijvoorbeeld voor bij de in het publiek geworpen munten. Benedek stelt dat de raper van de munten de eigendom niet verkreeg door inbezitneming maar door vermenging. De tekst maakt zo duidelijk dat de occupant in de regel niet direct de eigendom verkreeg. Wat doet Benedek met de teksten die spreken van directe eigendomsverkrijging door inbezitneming? Hij stelt dat degene die een *res derelicta* occupeerde bijna in geen geval zeker wist dat het de eigenaar was die zaak derelinqueerde. Alleen wanneer de occupant dit zeker wist, was verkrijgende verjaring overbodig. In alle andere gevallen diende de verjaring de onzekerheid te beëindigen. Wanneer het eigendomsrecht van de derelinquent evident was, was sprake van 'Ausnahmefälle' waarin verjaring onnodig was. (p. 2122) Over D, 41,7,5,1pr. bestaat een stortvloed aan literatuur, vgl. bijvoorbeeld F.B.J. Wubbe, 'Pomp. D.41,7,5 pr. et l'*usucapio pro derelicto*' in: *Mélanges Philippe Meylan*, Lausanne 1963, p. 435-449 en met verwijzingen naar verdere literatuur H. Ankum, 'Pomp. D. 41,7,5 pr.: Die occupatio einer res mancipi derelicta und der Ausdruck in bonis alicuius esse iun den klassischen römischen Rechtsquellen' in: *ZSS* 1986, p. 248-274.

43 H. Dernburg, *Pandekten, I, Allgemeiner Theil und Sachenrecht*, Berlin 1896, par 223 p. 527 noot 2.

gelaten.[44] Bij de *traditio* van een *res mancipi* verkreeg de *accipiens* immers niet de civiele eigendom, maar werd hij verjaringsbezitter. De verjaring herstelde als het ware een leveringsgebrek, de technische term is *usucapio a domino*. Partijen zouden er dan goed aan hebben gedaan de *traditio* te vervangen door een *derelictio* gevolgd door *occupatio* die zou resulteren in directe eigendomsverkrijging. De *traditio* van een *res mancipi* zou in onbruik zijn geraakt, zoals de *mancipatio* in onbruik was geraakt.[45] Het ruime toepassingsbereik van de *derelictio* en *occupatio* dat bijvoorbeeld Czyhlarz en Romano voorstaan, laat zich lastig rijmen met het overgeleverde bronnenmateriaal over de *usucapio a domino*. Dat zou zijn verklaring kunnen vinden in het gegeven dat de Romeinse juristen een prijsgeving gericht op inbezitneming niet als prijsgeving, maar als een vorm van *traditio* beschouwden. De *usucapio a domino* zou dan noodzaak blijven.[46] Daartegen pleit dat de Digesten nauwelijks aandacht besteden aan het verschil tussen een *derelictio* en een *traditio*. De vraag speelt, zoals wij zagen, slechts een rol bij de *iactus missilium* die zich richtte op *res nec mancipi* (munten en bonnen) en in een tekst over schuldeisersbenadeling die evenmin specifiek ziet op *res mancipi*. Het lijkt mij daarmee waarschijnlijk dat *derelictio* en *occupatio* van *res mancipi* in het voor-Justinaanse recht geen eigendomsverlies en -verkrijging tot gevolg hadden. De occupant van een *res mancipi derelicta* moest verjaren. Met het afschaffen van het onderscheid gold voortaan dat *derelictio* leidde tot eigendomsverlies en *occupatio* tot eigendomsverkrijging.

5 Conclusie Romeins recht

Of degene die een *res mancipi derelicta* occupeert nu eigenaar werd of verjaringsbezitter, is niet van belang voor wat betreft het onderscheid tussen *derelictio* en een *traditio in incertam personam*. In de in de Digesten genoemde gevallen wil de eigenaar om economische redenen van zijn eigendom af. De op eigendomsverlies gerichte negatieve

---

[44] In gelijke zin H. Ankum, 'Pomp. D. 41,7,5 pr.: Die occupatio einer res mancipi derelicta und der Ausdruck in bonis alicuius esse in den klassischen römischen Rechtsquellen' in: *ZSS* 1986, p. 248-274, p. 270-271. Anders A. Cuénod. Hij is van mening (*Usucapio pro derelicto*, Vevey 1943, p. 70) dat een prijsgeving gevolg door een *occupatio* niet veel gemakkelijker te verrichten was dan een *mancipatio*...

[45] Zie ook G. Beseler, 'Miscellanea', in: *ZSS* 45 1925 p. 188-265, p. 218: 'Wer beherzigt dass die (übereignende) Tradition trotz Kant gleich *derelictio* plus *occupatio* ist; dass sie wenn das nicht is, sich als *derelictio* plus *occupatio* vollkommen ersetzen lässt ('ich derelinquire diesen Sklaven hier für den Fall, dass du du ihn dir gleich nimmst''): der erkennt, dass den zivilrechtlichen Satz *res mancipi nuda traditione transferri non possunt* entweder negiert oder bedeutungslos oder so gut wie bedeutungslos macht, wer die *derelictio rei mancipi* für fähig erklärt, quiritisches Eigentum aufzuheben.'

[46] De wil van de prijsgever is er immers in zulke gevallen niet primair op gericht de eigendom te verliezen, maar is gericht op overdracht, uitgebreid hierboven en bijvoorbeeld A. Cuénod, *Usucapio pro derelicto*, Vevey 1943, p. 70, H. Ankum, 'Pomp. D. 41,7,5 pr.: Die occupatio einer res mancipi derelicta und der Ausdruck in bonis alicuius esse iun den klassischen römischen Rechtsquellen' in: *ZSS* 1986, p. 248-274, p. 270 noot 89.

wil overheerst. Of de zaak teniet gaat, of door iemand in bezit genomen wordt, speelt voor de eigenaar geen enkele rol van betekenis. Een verdere vergelijking met het Romeinse recht is om verschillende redenen weinig zinvol. De Romeinse juristen hadden ongetwijfeld geoordeeld dat de supermarkt afstand had gedaan van de eigendom van de muffins zodat de muffinman de eigendom van de muffins verkreeg. Of de supermarkt toestemming had verleend om het afval mee te nemen of niet, doet er dan niet toe. Het vuilnis hoort aan niemand toe zodat het niet gestolen kan worden.[47] Zeker is dat niet, nu Digestenteksten over de goederenrechtelijke status van vuilnis ontbreken. Dat zal er mee te maken hebben dat het vuilnis niet geregeld werd opgehaald en dat het daarmee ondenkbaar was het op straat werpen van afval te beschouwen als een overdracht aan de vuilnisophaler. Aan deze zienswijze bestond al evenmin behoefte nu aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad voor het laten rondslingeren van rottend voedsel naar Romeins recht niet mogelijk was. Voor aansprakelijkheid op grond van de *Lex Aquilia* was vereist dat een actieve gedraging van de laedens de *directe* oorzaak was van de schade van de gelaedeerde.[48] Rechtspraak en literatuur over de goederenrechtelijke status van afval bestaan wel in Duitsland. Nu het Nederlandse recht de prijsgeving in navolging van het Duitse recht beschouwt als een eenzijdige rechtshandeling (een de Romeinen onbekend begrip), is een vergelijking met het Duitse recht wellicht zinvol.

6 Prijsgeving en overdracht in het Duitse recht

De Duitse literatuur hanteert eenzelfde onderscheid tussen overdracht aan een onbekende persoon en prijsgeving. Bepalend is de wil van degene die zich van een hem toebehorende zaak ontdoet. Wanneer de wil van degene die zich van een hem toebehorende zaak ontdoet slechts gericht is op eigendomsverlies en het hem verder niet interesseert wat er met zijn zaak gebeurt, is sprake van prijsgeving. Gursky verwoordt het in zijn bewerking van het *Staudinger Kommentar* als volgt:

> 'Die Dereliktion darf deshalb nicht verwechselt werden mit einer Übertragungsofferte an eine unbestimmte Person. Bei der ersteren will er überhaupt nichts mehr mit der Sache zu tun haben, bei der letzeren will er das Eigentum unter der Bedingung verlieren, dass ein anderer es erwirbt. Wenn

[47] D. 47,2,43,5. Uit deze tekst volgt dat degene die met de wil om te stelen (*animus furandi*) een prijsgegeven zaak wegnam, zich niet schuldig maakte aan diefstal. Volgens Paulus (*Sententiae* II, 31,27) pleegde evenmin diefstal degene die een zaak wegnam waarvan hij ten onrechte dacht dat zij was prijsgegeven.

[48] Degene die afval vanuit een flatgebouw naar beneden smeet en een voorbijganger raakte, was wel aansprakelijk voor de schade, daarnaast was de huiseigenaar -modern gezegd- risicoaansprakelijk voor de schade veroorzaakt door uit zijn huis geworpen of gegoten zaken. Vgl. J.H.A. Lokin, *Prota vermogensrechtelijke leerstukken aan de hand van Romeinsrechtelijke teksten*, 8e druk, Groningen 2008, V63.

> der Eigentümer sich der Sache offensichtlich gleichgültig ist, verbirgt sich hinter der scheinbaren Übereignungsofferte ad incertas personas eine Dereliktion.'
>
> 'Dereliktionsabsicht bei der Besitzaufgabe wird man dann annehmen müssen, wenn dem Wegwerfenden das rechtliche Schicksal der Sache ersichtlich gleichgültig war, wenn er also zu diesem Zeitpunkt auch nichts dagegen hatte, dass sich ein anderer die Sache zueignen könnte.'[49]

Omdat prijsgeving een op rechtsgevolg gerichte wil vereist, is zij een rechtshandeling.[50] Kan degene die een zaak wegwierp zonder haar te willen prijsgeven zich er tegen de occupant op beroepen dat hij eigenaar van de zaak bleef? Kan hij zich, anders gezegd, beroepen op de ontbrekende wil om de zaak prijs te geven? Het handelen van degene die het bezit prijsgeeft moet objectief worden uitgelegd.[51] Als ik het goed zie, betekent dit dat geen gewicht toekomt aan een beroep op het ontbreken van de *animus derelinquendi* wanneer het handelen van de wegwerper objectief bezien als prijsgeving geldt. Dat de *animus derelinquendi* in werkelijkheid ontbrak, doet er dan niet toe. In de rechtspraak is duidelijk geworden dat de café-eigenaar die suiker en lucifers op de stamtafel legt objectief bezien niet prijsgeeft. De waard draagt de eigendom over aan een nog onbekende gast. Het op een graf neergelegde bloemstuk is evenmin prijsgegeven. Degene die het wegneemt, maakt zich schuldig aan diefstal.[52]

Afval

Wat leert ons de objectieve uitleg van het handelen van degene die zich van een zaak ontdoet voor wat betreft afval? De Duitse literatuur onderscheidt allerlei typen van afval en afvalverwerking van elkaar. Bovendien lopen de meningen uiteen. Duidelijk is dat degene die een krant in de trein achterlaat objectief bezien prijsgeeft. Hetzelfde geldt voor de op straat weggegooide sigaret.[53] De Duitse literatuur is het er ook over eens dat goederen die aan de straat worden gezet in het kader van een inzamelingsactie objectief beschouwd niet zijn prijsgegeven. Er is dan sprake van overdracht aan de inzamelaar.[54]

---

49 K.H. Gursky (bew.), par 959 Rn 4, p. 617 in: *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen*, Berlijn 1995 en K.H. Gursky, par 959 Rn 3, p. 616.

50 M. Wolff-L. Raiser, *Sachenrecht. Ein Lehrbuch*, 10e druk Tübingen 1957, p. 289. K.H. Gursky, par 959 Rn 1, p. 614 (‘unstrittig’).

51 F. Quack (bew.) *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch Bd 6, Sachenrecht*, 3e druk, München 1997, paragraaf 958 Rn 6, p. 941: ‘Für subjektive Elemente besteht kein Raum’.

52 H.J. Wieling, *Sachenrecht*, 2e druk, Berlijn-Heidelberg-New York, p. 486 onder verwijzing naar rechtspraak waarin deze kwesties werden beslecht.

53 M. Wolff-L. Raiser, *Sachenrecht. Ein Lehrbuch*, 10e druk Tübingen 1957, p. 289.

54 H.J. Wieling, *Sachenrecht*, 2e druk, Berlijn-Heidelberg-New York, p. 164 en 486. F. Quack (bew.) *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch Bd 6, Sachenrecht*, 3e druk, München 1997,

Quack stelt in het *Münchener Kommentar* dat eveneens overdracht plaatsvindt wanneer iemand zijn (grof)vuil aan de straat zet. Volgens Quack richt de wil van degene die het vuilnis buitenzet zich op eigendomsverkrijging door degene die het (grof)vuil verwijdert ('Abfallbeseitiger').[55] Gursky keert zich in het *Staudinger Kommentar* tegen het standpunt dat Quack huldigt. Volgens Gursky gelden de volgende handelingen objectief uitgelegd als prijsgeving: het weggooien van afval in de vuilnisbak, het aan de straat zetten van het huisvuil en het aan de straat zetten van grofvuil. Gursky noemt de constructie waarbij het buitenzetten van (grof)vuil gezien wordt als een overdracht aan de gemeente die het afval ophaalt een 'wirklichheitsfremde Unterstellung'.[56] Ik ben het met Gursky eens. Degene die het (grof)vuilnis buitenzet, zal het in de regel niets uitmaken wat er met het vuilnis gebeurt, zolang als hij er maar van af is. Het kan uiteraard in uitzonderlijke gevallen zo zijn dat degene die het vuilnis buiten heeft gezet niet wil dat zijn vuilnis elders eindigt dan in de afvalwagen en de verbrandingsoven van de vuilnisophaaldienst. Dit neemt niet weg dat een objectieve uitleg van zijn handelen dit tot *derelictio* maakt.[57] Degene die wil voorkomen dat een journalist of een opsporingsambtenaar zijn vuilnis doorzoekt, zal moeten wachten op de vuilnisman en hem het vuilnis moeten meegeven. Zelfs dan kan hij er niet zeker van zijn dat zijn vuilnis vernietigd wordt. Wat let de vuilnisophaler (gedeelten van) het vuilnis door te verkopen of te recyclen?

Dit roept de vraag op of het mogelijk is langs goederenrechtelijk veilige weg van spullen af te komen die men wil laten vernietigen. Wat te doen met een oude computer waarop betrouwbare informatie staat? Wat te doen met vertrouwelijke papieren zoals brieven van een (getrouwde) maîtresse? Fritsche stelt zich op het standpunt dat de op vernietiging gerichte wil prijsgeving uitsluit. Bij prijsgeving maakt het de wegwerper immers niets uit wat er met zijn zaak gebeurt. Dat is wel zo wanneer iemand wil dat zijn zaken vernietigd worden.[58] Dit neemt niet weg dat degene die een oude computer langs van de weg ziet staan, niet hoeft te vermoeden dat de eigenaar wil dat deze vernietigd wordt en dat de

---

paragraaf 958 Rn 6, p. 941.

55 F. Quack (bew.) *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch Bd 6, Sachenrecht*, 3e druk, München 1997, paragraaf 958 Rn 6, p. 941.

56 K.H. Gursky (bew.), par 959 Rn 3 p. 616.

57 M. Wolff-L. Raiser, *Sachenrecht. Ein Lehrbuch*, 10e druk Tübingen 1957, p. 289. Zij verwijzen naar een uitspraak van het Reichsgericht in Strafsachen Bd 48, p. 121-124 van 3 februari 1914. Het ging in deze zaak om het Potsdammer echtpaar H. dat in een afvalemmer gegooide etensresten had weggenomen en aan pluimvee had gevoerd. Zij maakten zich volgens het Landgericht Potsdam niet schuldig aan diefstal de etenswaar was *res nullius*, het Reichsgericht acht dat oordeel juist, p. 123: 'Durch das Hineinschütten in den Speiseeimer wollen sie sich des Eigentums an den Speiseresten begeben und wollen hiermit nichts mehr zu tun haben. Damit spricht das Landgericht einen Erfahrungssatz aus, den es als allgemein gültig hinstellt.'

58 K.M. Fritsche, 'Das Verhältnis von Dereliktion und Vernichtigungsabsicht' in: *Monatsschrift für Deutsches Recht* 1962, p. 714: 'Wer die Vernichtigung einer Sache betreibt, kann nicht im selben Moment damit einverstanden sein, dass die gleiche Sache in fremden Händen unversehrt weiterexistiert.'

computer daarom niet prijsgegeven is. Gursky stelt dat objectieve uitleg prijsgeving uitsluit wanneer 'zichtbaar' (ersichtlich) blijk is gegeven van de op vernietiging en niet zozeer op eigendomsverlies gerichte wil.[59] In dergelijke gevallen lijkt het verstandig de zaak zelf te vernietigen of dat door een ander te laten doen zonder een tussenfase waarin de zaken aan de straat staan.[60]

Wat leert ons de vergelijking met het Duitse recht voor de muffinman? Duidelijk is dat de wil van de supermarkt niet gericht is op eigendomsverlies, maar op vernietiging van het voedsel. Het handelen van de supermarkt dient objectief uitgelegd te worden. Veel is uiteraard afhankelijk van de feitelijke omstandigheden waarover de krantenberichten ons weinig vertellen. Met de beschikbare informatie lijkt een veroordeling naar Duits recht van degene die door een supermarkt weggegooid eten meeneemt niet onwaarschijnlijk. De supermarkt heeft naar alle waarschijnlijkheid een overeenkomst gesloten met een afvalverwerkingsbedrijf dat de door haar ingezamelde etenswaar vernietigt. De afvalcontainer zal er waarschijnlijk anders uitzien (andere kleur, ander formaat) dan de door particulieren gebruikte containers. De supermarkt zal de afvalcontainer plaatsen op een door haarzelf beheerd terrein en zal de afvalcontainer gewoonlijk afsluiten. Dit alles wijst er op dat de supermarkt niet de *animus derelinquendi* had. De supermarkt wilde de muffins overdragen aan het afvalverwerkingsbedrijf dat de muffins vervolgens zou vernietigen. Doordat de supermarkt in Rupelmonde daarnaast aan De Geynst toestemming had gegeven het weggegooide eten mee te nemen, maakte hij zich niet schuldig aan diefstal. Ieder ander die de afvalcontainers leeghaalt, doet dat wel.

7 Nederlands recht

Hoe zit dit alles naar Nederlands recht? De wetgever geeft in artikel 5:18 BW de volgende omschrijving van prijsgeving:

> De eigendom van een roerende zaak wordt verloren, wanneer de eigenaar het bezit prijsgeeft met het oogmerk om zich van de eigendom te ontdoen.

---

59 K.H. Gursky (bew.), par 959 Rn 3 p. 616. Het Landgericht Bonn nam in deze zin prijsgeving aan voor wat betreft 'nicht erkennbar persönliche Sachen', *Neue Juristische Wochenschrift* 2003, 673, 674. In lagere rechtspraak is aangenomen dat de kunstenaar die een kunstwerk als grofvuil aan de straat zet duidelijk laat blijken van zijn op vernietiging gerichte wil, de zaak is geen *res nullius*, vgl. LG Ravensburg *Neue Juristische Wochenschrift*, 1987, 3142. Besproken door K. Schmidt, 'Eigentumsaufgabe bei Sperrmüll?' in: *Juristische Schulung* 1998, p. 230.

60 J.F. Baur, R. Stürner, *Sachenrecht*, 18e druk, München 2009, p.733: 'Für Gegenstände die zwar entsorgt, aber vor unbefugtem Zugriff geschützt werden sollen, gibt es schliesslich geeignetere Entsorgungsmöglichkeiten als die Bereitstellung auf offener Strasse!'

Het is de vraag of de supermarkt het bezit van de muffins prijs heeft gegeven door deze in de afvalbak te leggen. De supermarkt vindt van niet, de muffinman vindt van wel. Wat te doen wanneer onduidelijk is of een zaak door een bepaalde handeling gederelinqueerd is of niet? Omdat het prijsgeven van eigendom een eenzijdige rechtshandeling is,[61] geldt in dergelijke gevallen het vertrouwensbeginsel van artikel 3:35 BW. Dit artikel luidt als volgt:

> Tegen hem die eens anders verklaring of gedraging, overeenkomstig de zin die hij daaraan onder de gegeven omstandigheden redelijkerwijze mocht toekennen, heeft opgevat als een door die ander tot hem gerichte verklaring van een bepaalde strekking, kan geen beroep worden gedaan op het ontbreken van een met deze verklaring overeenstemmende wil.

In zijn Toelichting merkt Meijers het volgende op:

> 'Heeft een roerende zaak geen bezitter en moet een derde, die haar in bezit wil nemen, beoordelen of de vroegere bezitter het bezit heeft prijs gegeven met het oogmerk om zich van de eigendom te ontdoen, dan vindt artikel 3.2.3. toepassing, d.w.z. hij mag aan de handeling van hem die het bezit heeft prijs gegeven de uitlegging geven, die een redelijk oordelend mens onder de gegeven omstandigheden aan de handeling mocht geven.'[62]

Een voorbeeld: in de trein ligt een gelezen krant. De voorbijganger die de krant ziet liggen, mag ervan uitgaan dat de eigenaar het bezit en de eigendom heeft prijsgegeven. Uit de passage lijkt te volgen dat dit vertrouwen ook gerechtvaardigd is, wanneer de krantenlezer de krant niet heeft prijsgegeven, maar hem vergeten is. Het achterlaten van de krant wordt langs de weg van artikel 3:35 BW net als in Duitsland objectief uitgelegd: dat de krantenlezer bij het wegleggen van de krant niet de *animus derelinquendi* had, doet er niet toe. Wanneer aan bepaald handelen door een redelijk oordelend mens de gevolgtrekking kan worden verbonden dat een zaak is prijsgegeven, is de zaak een *res derelicta*. Ik wijk met deze lezing af van een strikt grammaticale toepassing van artikel 3:35 BW. Een voorbeeld:

> A is aan het verhuizen. A vergeet zijn bankstel zijn nieuwe huis in te dragen. Het blijft achter op de stoep. Juist de volgende dag wordt in A's nieuwe woonplaats het grofvuil opgehaald. Als B die avond het bankstel ziet staan, besluit hij het mee naar huis te nemen.

Een letterlijke toepassing van artikel 3:35 BW leert dat A zich ten opzichte van B niet kan

---

61 F.H.J. Mijnssen, A.A. van Velten, S.E. Bartels, *Eigendom en beperkte rechten* 5* 2008/10 nr 111: 'Het prijsgeven van eigendom van een roerende zaak is een éénzijdige rechtshandeling van de eigenaar' en: nr 111: 'Het gaat hier om een rechtshandeling, de eigenaar moet het oogmerk hebben zich van de eigendom van zijn roerende zaak te ontdoen;'

62 Toelichting Meijers bij art. 5.2.16 (art. 5:18 BW), *Parlementaire Geschiedenis boek 5*, p. 115.

beroepen op het ontbreken van zijn *animus derelinquendi*. Daarmee zou het bankstel geen *res nullius* worden en zou B er geen eigenaar van zijn geworden door toe-eigening (art. 5:4 BW). Toepassing van de regel van artikel 3:35 BW zou er slechts toe leiden dat A's revindicatie tegen B mislukt. A kan zich ten opzichte van de gerechtvaardigd vertrouwende B niet op zijn eigendomsrecht beroepen. Betekent dit dat A zich wel op het ontbreken van de *animus derelinquendi* en zijn eigendomsrecht kan beroepen ten opzichte van C die het bankstel korte tijd later steelt van B? Een dergelijke letterlijke toepassing van artikel 3:35 BW heeft een onwenselijk gevolg. Hij leidt tot een relatieve eigendom bij de gerechtvaardigd vertrouwende B en verkleint zo de rechtszekerheid. Juist in het goederenrecht komt veel gewicht toe aan het belang van een zo groot mogelijke rechtszekerheid. Dit belang staat ook bij artikel 3:35 BW voorop.[63] Een letterlijke toepassing van artikel 3:35 BW is in gevallen waarin bepaald moet worden of iemand de eigendom van een zaak heeft prijsgegeven onverenigbaar met de door artikel 3:35 BW, zeker voor wat betreft goederenrechtelijke rechtshandelingen, nagestreefde rechtszekerheid. Steun voor deze op Duitse leest geschoeide uitleg is te vinden in het karakter van de prijsgeving. Prijsgeving is te beschouwen als een tot de gehele wereld gerichte eenzijdige rechtshandeling.[64] Daarom wordt een zaak een *res nullius* wanneer een redelijk oordelend mens aan bepaald handelen de conclusie verbindt dat een zaak is prijsgegeven. B wordt dus eigenaar als hij het bankstel in bezit neemt, A verliest zijn eigendomsrecht. Als C op een later tijdstip het bankstel steelt, kan B het met de revindicatie van C opeisen.

Op welk tijdstip verliest A exact de eigendom van zijn bankstel? Is dat zo als hij vergeet het bankstel binnen te halen? Het gevolg daarvan zou zijn dat A, wanneer hij het bankstel later alsnog binnenhaalt, hernieuwd eigenaar wordt door toe-eigening. Dat doet op zijn zachtst gezegd merkwaardig aan. De tekst van artikel 3:35 BW lijkt aan deze uitleg in de weg te staan. Artikel 3:35 BW vereist dat iemand het handelen van de eigenaar als prijsgeving 'heeft opgevat'. Wordt het bankstel dus een *res nullius* als voorbijganger B het bankstel als prijsgegeven beschouwt, pas wanneer voorbijganger B aan dit vermoeden

---

63 Vgl. de Toelichting Meijers bij art. 3.2.3 (art. 3:35 BW), *Parlementaire Geschiedenis boek 3*, p. 173. En bijvoorbeeld J.Ph. Suijling, *Inleiding tot het burgerlijk recht*, I, Haarlem 1948, nr 209 (p. 338-340) die een objectieve uitleg voorstaat en over de zuiver subjectieve wilsleer opmerkt dat deze de rechtszekerheid bedreigt.

64 Men zou kunnen tegenwerpen dat het onderscheid tussen gerichte en ongerichte rechtshandelingen wel ver wordt opgerekt door een aan de gehele wereld gerichte rechtshandeling te accepteren. Meijers gaat er in zijn Toelichting vanuit dat prijsgeving een gerichte rechtshandeling is. Hij past immers de regel van het latere artikel 3:35 BW toe en niet de regel van artikel 3:36 BW die bij ongerichte rechtshandelingen geldt, vgl. A.S. Hartkamp, C.H. Sieburgh, *Verbintenissenrecht, Algemeen overeenkomstenrecht* 6 III * nr 100 en nr 133. Toepassing van artikel 3:36 BW is niet ondenkbaar. Het zou degene wiens handelen redelijkerwijs als prijsgeving werd beschouwd de mogelijkheid ontzeggen er jegens de vertrouwende een beroep op te doen dat de rechtsbetrekking die hij met de zaak had, zijn eigendomsrecht, in werkelijkheid niet teniet is gegaan.

daden koppelt door bijvoorbeeld een aanhangwagen te halen om de bank mee te nemen, of pas wanneer voorbijganger B het bankstel in bezit neemt? Het lijkt overdreven aan te nemen dat het bankstel een *res nullius* wordt voordat iemand die gerechtvaardigd vertrouwt op in werkelijkheid niet verrichte prijsgeving de zaak in bezit neemt. Dat zou betekenen dat als A het bankstel tijdig naar binnen haalt, hij de eigendom heeft behouden. Ik zou aan willen nemen dat A zijn eigendom pas verliest wanneer een gerechtvaardigd vertrouwende de vermeend prijsgegeven zaak in bezit neemt.

De vertrouwensregel waarnaar Meijers verwijst, is lastig toe te passen wanneer onduidelijk is of een zaak is prijsgegeven. Meijers wil de regel van artikel 3:35 BW blijkens de geciteerde passage uit zijn toelichting slechts toepassen als 'een roerende zaak geen bezitter heeft'. Of een roerende zaak een bezitter heeft of niet, is nu juist de vraag wanneer het onduidelijk is of iemand een hem toebehorende zaak prijs heeft gegeven of niet. De wetgever heeft in artikel 3:117 BW immers bepaald dat het bezit alleen dan verloren gaat wanneer de bezitter de zaak prijsgeeft of wanneer een ander zich in het bezit van de zaak stelt. Deze opsomming is volgens lid 2 van hetzelfde artikel limitatief. Prijsgeving van eigendom en prijsgeven van bezit zijn zo onlosmakelijk aan elkaar verbonden.[65] De vertrouwensregel van artikel 3:35 BW zou niet gelden in het geval van de muffins: om te bepalen of de supermarkt het bezit van de muffins heeft prijsgegeven moet bepaald worden of de supermarkt de eigendom heeft prijsgegeven. Om te bepalen of de supermarkt de eigendom heeft prijsgegeven dient – omgekeerd - bekeken te worden of de supermarkt het bezit heeft prijsgegeven. Hier is sprake van een cirkelredenering. De passage zou evenmin gelden wanneer iemand een verloren zaak voor prijsgegeven houdt. Bij verloren zaken behoudt de verliezer blijkens de wetsgeschiedenis het bezit.[66]

Strikt genomen kan de regel van artikel 3:35 BW alleen dan gelden wanneer een bezitter niet-eigenaar een zaak wegwerpt, maar onduidelijk is of hij de eigendom (die hij niet heeft) hiermee prijs wil geven. In dergelijke gevallen brengt de regel ons niet verder. Een voorbeeld:

> A is eigenaar van een hond die gestolen wordt door B. B besluit voorafgaand aan een wereldreis de hond aan een boom te binden en hem aan zijn lot over te laten. C slaat B's handelen op zijn dagelijkse wandeling door het bos gade.

In dit geval gaat het om een zaak die geen bezitter heeft: B heeft door de hond van A te

---

65 MvA II bij art. 5:18 BW, *Parlementaire Geschiedenis boek 5*, p. 116. J.H. Beekhuis, F.H.J. Mijnssen, P. de Haan, *Zakenrecht* 12e druk, Zwolle 1985, nr 228, p. 140: 'Bij roerende zaken zal de wil om het bezit te verliezen slechts samen kunnen gaan met de wil om afstand van de eigendom te doen.'

66 Toelichting Meijers bij art. 3.5.11. (art. 3:117 BW), *Parlementaire Geschiedenis boek 3*, p. 442: 'Eveneens verliest men niet het bezit van een zaak, wanneer men haar verliest en men niet weet, waar zij zich bevindt.'

stelen het bezit van A beëindigd (art. 3:117 lid 1), B heeft door de hond aan een boom vast te binden het bezit van de hond kennelijk prijsgegeven (art. 3:117 lid 1).[67] C kan geen eigenaar van de hond worden door toe-eigening omdat de hond geen aan niemand toebehorende zaak is (art. 5:4 BW). Toepassing van artikel 3:35 BW brengt ons in dit voorbeeld niet verder. Artikel 3:35 BW leert het volgende: B kan er zich ten opzichte van C niet op beroepen dat hij toen hij de hond vastbond de *animus derelinquendi* miste: een redelijk oordelend mens kan aan B's handelen het gerechtvaardigd vertrouwen in *animus derelinquendi* ontlenen. In het voorbeeld mist B de *animus derelinquendi* niet en bovendien doet dat niet ter zake omdat B geen eigenaar is. Hoe moet dit geval worden opgelost? Als C denkt en mag denken dat B eigenaar van de hond was, zal hij ten onrechte menen door inbezitneming van een *res nullius* eigenaar te zijn geworden. C is dan bezitter te goeder trouw (vgl. art. 3:118 BW). Na drie jaar onafgebroken bezit verkrijgt hij langs de weg van artikel 3:99 BW de eigendom. Als C te kwader trouw is, wordt hij eigenaar op het ogenblik dat A's revindicatie verjaart (art. 3:105 BW).

Een al te strikte lezing van de passage uit de Toelichting Meijers maakt haar zinloos. Welke uitwegen zijn er om de passage zin te geven? Een gedeeltelijke oplossing kan zijn de regels omtrent bezitsbehoud en verlies te wijzigen. Artikel 3:117 lid 1 zou in navolging van het oude wetboek en het Romeinse recht kunnen bepalen dat het bezit van een zaak verloren gaat wanneer de eigenaar zijn zaak verliest.[68] De vertrouwensregel van artikel 3:35 BW zou dan gelden steeds wanneer een verloren zaak als prijsgegeven wordt beschouwd. Voor deze gevallen zou na een dergelijke wetswijziging de vertrouwensregel gelden. Een dergelijke wetswijziging biedt geen soelaas in gevallen als dat van de muffinman waarin onduidelijk is of een zaak is prijsgegeven of niet. Het ligt daarom voor de hand de woorden van Meijers in zijn toelichting bij artikel 5:18 BW over een roerende zaak zonder bezitter voor niet geschreven te houden.

8 Tot slot: artikel 5:18 BW, artikel 3:35 BW en afval

Welke gevolgen heeft toepassing van de door Meijers in zijn toelichting bij artikel 5:18 BW genoemde, in artikel 3:35 BW vervatte, vertrouwensregel voor wat betreft afval? Een redelijk mens oordeelt dat zaken die in het kader van een inzamelingsactie aan de straat zijn geplaatst niet zijn prijsgegeven. Als hij ze desalniettemin meeneemt, maakt hij zich schuldig aan diefstal. Een redelijk mens oordeelt dat zaken die in de prullenbak zijn gegooid of in een vuilniszak aan de straat zijn gezet, prijsgegeven zijn. Het gegeven dat in

67 Anders Kantonrechter Groningen 2 september 1999, *Procesgids* 2000, 5375.

68 Artikel 602 lid 2 OBW bepaalde: Het bezit eener roerende zaak wordt tegen den wil van den bezitter verloren: 2. wanneer dezelve is verloren, en men niet weet op welke plaats zij zich bevindt. Vgl. voor het Romeinse recht, D. 41,2,3,13.

sommige gemeenten de naam van het afvalverwerkingsbedrijf is afgedrukt op de afvalzak doet hieraan niet af. Degene die zijn (grof)vuil aan de straat plaatst, zal er weliswaar van uitgaan dat de gemeente het vuilnis ophaalt. Hij zal er wellicht geen prijs op stellen dat iemand anders dan de gemeente rondsnuffelt in het huisvuil. Het is er degene die het vuilnis buitenzet echter primair om te doen de eigendom van het vuilnis kwijt te raken. Aan zijn handelen kan de redelijk oordelende mens de gevolgtrekking verbinden dat hem de zaak verder niet interesseert. Het vuilnis is prijsgegeven en daarmee vatbaar voor eigendomsverkrijging door toe-eigening. Op dezelfde wijze wordt degene die een aan de straat geplaatste computer meeneemt daarvan eigenaar door toe-eigening. Als de eigenaar de computer niet wilde prijsgeven, maar laten vernietigen, heeft hij onvoldoende van deze wil blijk gegeven. Hoe zit dat met het door de supermarkt in de afvalcontainer gegooide voedsel? Wanneer een supermarkt de afvalcontainer op een niet voor klanten bedoeld terrein plaatst en doorgaans afsluit, blijkt daaruit voldoende dat het voedsel in het container niet prijsgegeven is. De wil van de supermarkt is erop gericht de eigendom van het voedsel te verliezen als gevolg van vernietiging door het afvalverwerkingsbedrijf. Degene die het voedsel - anders dan de muffinman- zonder toestemming meeneemt, overtreedt artikel 310 WvSr: hij is een dief.

J.E. Jansen[69] Nijmegen

[69] Jelle Jansen is universitair hoofddocent bij de vaksectie Rechtsgeschiedenis van de Radboud Universiteit te Nijmegen.